

Суц Олена Петрівна
кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового регулювання
економіки Харківського національного економічного університету
ім. Семена Кузнеця

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ КОМУНАЛЬНИХ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Підприємства комунальної форми власності є одним із видів підприємств, передбачених ч. 1 ст. 63 ГК України [1]. Стаття 63 ГК визначає, що залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні. З аналізу вказаної норми можливо зробити висновок, що комунальні підприємства також підпадають під класифікацію на унітарні та корпоративні. Можливістю здійснювати комерційну діяльність наділені і унітарні і корпоративні комунальні підприємства, але унітарним підприємствам законодавець надає можливість мати статус і не комерційних.

Комерційну діяльність комунальні підприємства можуть здійснювати у випадку їх створення як господарського товариства у формі акціонерного товариства (публічного, приватного) чи товариства з обмеженою діяльністю, тоді вони набувають статус комунального корпоративного підприємства. Законодавство не достатньо врегульовує особливості створення, діяльності та припинення діяльності таких підприємств. У законодавстві відсутнє поняття «комунальне корпоративне підприємство». Крім того, відсутні спеціальні норми законодавства щодо ефективного управління корпоративними правами територіальної громади.

З цього приводу існує рішення Конституційного Суду України від 20.06.2007 у справі № 5-рп/2007 у якому зазначається, що у випадку, коли основною метою діяльності суб'єкта господарювання у комунальному секторі економіки є отримання прибутку, його організаційно-правовою формою має стати господарське товариство з відповідною часткою комунальної власності у статутному капіталі. Господарські товариства проводять свою діяльність на

основі права власності, утворюються для ведення виключно підприємницької діяльності, метою якої передусім є не досягнення якогось іншого соціального результату, а отримання прибутку. Здійснення корпоративних прав органами місцевого самоврядування щодо господарських товариств переслідує мету доцільного, економного та ефективного використання комунальної власності, а не задоволення нагальних потреб жителів територіальної громади.

Таким чином актуальним є питання про дослідження недоліків правового регулювання та виокремлення особливостей правового становища комунальних корпоративних підприємств.

ГК України частково визначає правове становище комунальних корпоративних підприємств не визначаючи особливостей їх правового регулювання та правового становища. Так, ч. 5 ст. 63 ГК визначає, що корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та / або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, у тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Важливим аспектом правового становища комунальних корпоративних підприємств є дослідження їх особливостей – характерних ознак, що відрізняють їх від інших суб'єктів. Розглянемо особливості комунальних підприємств корпоративного типу на прикладі акціонерних товариств:

1. Організаційно-правова форма. Комунальні підприємства корпоративного типу створюються як господарські товариства: товариство з обмеженою відповідальністю та акціонерні товариства (приватні, публічні) відповідно до норм ЦК України [2], ГК України, Законів України: «Про акціонерні товариства»[3], «Про товариства з обмеженою та додатковою

відповідальністю» [4], з урахуванням особливостей Закону України «Про місцеве самоврядування» [5];

2. Засновником є орган місцевого самоврядування, який передає до статутного капіталу у якості внеску майно. Закон України «Про акціонерні товариства» у ч. 1 ст. 9 зазначає, що засновниками акціонерного товариства визнаються держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, а також фізичні та/або юридичні особи, що прийняли рішення про його заснування. Крім того, з приписів ч. 5 ст. 60 Закону України «Про органи місцевого самоврядування» слідує, що органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, укладати договори в рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійні договори, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду. З аналізу наведених норм вбачається, що законодавець закріпив за органами місцевого самоврядування автономію щодо вирішення питань місцевого значення у тому числі щодо створення підприємств та участі у створених підприємствах;

Територіальна громада в корпоративних підприємствах, може мати 100 % участі – у випадку заснування корпоративного підприємства, а також мати певну частку у створеній юридичній особі шляхом передачі рухомого та нерухомого майна до статутного фонду господарського товариства.

3. Орган місцевого самоврядування набуває статус акціонера або учасника товариства з обмеженою діяльністю. Акціонерами товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу,

уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства (ст. 4 Закону України «Про акціонерні товариства»).

4. Орган місцевого самоврядування взамін на передане до статутного капіталу товариства майна набуває корпоративні права, посвідчені акціями. Корпоративні права територіальної громади – сукупність майнових і немайнових прав територіальної громади, які впливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами. Варто акцентувати увагу, що до акціонерного товариства у власність майно не переходить. Територіальна громада передає майно акціонерному товаристві на праві господарського відання, що суттєво відрізняється від класичної схеми участі у акціонерному товаристві, де власник майна втрачає на нього право власності взамін на акції та права з них, а акціонерне товариство стає новим власником майна.

5. Управління акціонерними товариствами, у статутних капіталах яких є корпоративні права територіальної громади має також особливості. Частина 2 ст. 1 Закону України «Про акціонерні товариства» вказує, що управління акціонерними товариствами, у статутних капіталах яких є корпоративні права держави або територіальної громади, здійснюється з урахуванням особливостей, визначених законом. Закон України «Про акціонерні товариства» та Закон України «Про органи місцевого самоврядування» таких особливостей не визначають, що є суттєвою прогалиною у правовому регулюванні.

6. Перелік осіб, що можуть бути посадовими особами органів акціонерного товариства. Стаття 62 Закону України «Про акціонерні товариства» містить вимогу стосовно посадових осіб. Посадовими особами органів акціонерного товариства не можуть бути народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів

виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військовослужбовці, нотаріуси, посадові особи органів прокуратури, суду, служби безпеки, Національної поліції, державні службовці, крім випадків, коли вони виконують функції з управління корпоративними правами держави та представляють інтереси держави або територіальної громади в наглядовій раді або ревізійній комісії товариства. Як бачимо з вказаної норми, що до посадових осіб органів акціонерного товариства, заснованого на комунальній формі власності діють виключення з загального правила.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що чинне законодавство лише поверхньо регулює правове становище, порядок здійснення діяльності, управління діяльністю та питання припинення діяльності комунальних корпоративних підприємств. Особливої уваги у правовому регулюванні і науковому дослідженні варто приділити питанням правового режиму майна, що передає територіальна громада в якості внеску до статутного капіталу господарських товариств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144. **2.** Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356. **3.** Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384. **4.** Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 13. – Ст. 69. **5.** Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. **6.** Інвестиційне право : підручник / Ю.М. Жорнокуй, О.М. Шуміло, О.П. Суц та ін.. ; за заг. ред. Ю.М. Жорнокуя. – Х. : Право, 2015. – 512 с.